

Ярослав Стецько – ідеолог “демофільського” світогляду.

Анотація

У статті зроблено спробу аналізу теоретичних засад ”демофільського” націоналістичного світогляду Ярослава Стецька, розкрито основні положення його концепції національно-соціальної революції, зміст і суть “ново-солідариського ладу” як результату завершеної націоналістичної революції.

Ярослав Стецько – мислитель, політик, ініціатор Акту відновлення Української держави 30.06.1941 і прем’єр нового українського уряду, президент Антибільшовицького блоку народів (1946-1986 рр.), ініціатор, член президії Європейської Ради Свободи, голова ОУН(р) (1968-1986 рр.), людина – епоха, в житті і діяльності якого, втілились найболючіші, і в одночасно, героїчні сторінки нашої історії. До останнього свого подиху він боровся і вірив у незалежність України, в те, що вона здобуде її своїми силами, і що українці повинні дивитися в майбутнє з вірою, бо “українська справа має світліші, ніж досі, перспективи, і не має причин до песимізму” [1: 10].

Духовна і публіцистична спадщина вченого досить об’ємна. З огляду на її цінність і актуальність, вона потребує глибокого наукового аналізу. Поки що в Україні і в історіографії, вона все ще залишається малодослідженою білою плямою. Оптимізму додають, хіба що, задуми керівництва КУН перевезти архів Я. Стецька із Мюнхена до Києва, що дозволить ширшому колу дослідників української історії проаналізувати його цінні багатолітні напрацювання.

Метою нашого дослідження є розкриття суті демофільського націоналістичного світогляду Я. Стецька, який тісно переплетений із концепцією національно-соціальної революції. Цим питанням присвячені статті вченого: ”Націоналізм і демократія”, та ”Без національної революції немає соціальної”. У цьому контексті важливим є також аналіз основ нового, так

званого “солідаристського” ладу як результату завершеної націоналістичної революції.

У 1939 р. Ярослав Стецько опублікував працю ”Націоналізм і демократія”, в якій виклав свої думки про суть націоналістичного світогляду. Він вважав, що саме таке світобачення є найдемократичнішим і демофільським, тому що в його основу покладено націю і боротьбу за кращу долю всіх верств суспільства – робітників, селян, ремісників, інтелігенції [2:403].

Демофільський світогляд, на думку політика, “повинен ґрунтуватися на декількох базових засадах, які й творять його суть. По-перше, під справжньою демократією розуміється, перш за все, доступ до влади найкращих представників народу, які отримали її не шляхом “обману і демагогії, а творчою працею над поліпшенням долі народу” [1:402].

Наступний важливий компонент нового світогляду – любов еліти до свого народу, і при цьому, як вважав Я. Стецько, вона вимірюється не тільки глибиною слів, але й жертовністю на його користь, як духовною так і матеріальною.

Суттєвою складовою демократії, політик бачив відкритість у формуванні політичної еліти. На відміну від ідеолога інтегрального націоналізму Д. Донцова, який вважав еліту закритою кастою, Я. Стецько був переконаний, що у її лави може потрапити кожен, завдяки своїй натхненній активній праці, здібностям і “чистоті характеру” [2:402].

В основі “демофільського” світогляду, вважав політик, повинна лежати соціальна справедливість, що полягає у зваженому розподілі національного багатства між усіма громадянами держави відповідно до здібностей і результатів праці кожного.

Важливим інструментом в руках демократії, стверджував Я. Стецько, є доступ усіх верств суспільства до державних органів влади і реалізація можливості впливу громадян на державні справи. Критерієм доступу, писав політик, є “характер, праця і розум” [2:402].

Підсумовуючи всі названі складові націоналістичної демократії, мислитель вважав, що саме націоналізм є “найбільш демократичною у світі програмою побудови державного ладу й перебудови світу” [1:403]. На підтвердження варто зазначити, що основні положення нового світогляду Я. Стецька, до цих пір залишаються нереалізованими у незалежній Україні, яка за Конституцією визначена як демократична, правова, соціальна і національна держава. Особливо болючим є проблеми закритості еліти, єдності влади і бізнесу, безвідповідальності владних мужів за свої вчинки, обмежений доступ народу до розподілу національних благ. Суттєвою ознакою є й недорозвиненість громадянського суспільства, яке повинно врегулювати політико-владні відносини між державою, політичною елітою і громадянами.

“Демофільський” світогляд, на тверде переконання Я. Стецька, повинен стати основою майбутнього суспільно-політичного ладу в Україні. Новий лад утверджується в ході національної революції, яка є доцільною і успішною, стверджував політик, якщо вона здійснюється одночасно із соціальною революцією. Ці та інші тези є основою ґрунтовної праці Я. Стецька “Без національної революції немає соціальної”, яку ми спробуємо проаналізувати.

Українська національна революція, як вважав Я. Стецько, - це докорінна зміна всіх цінностей і основ індивідуального та суспільного життя української людини. Вона включає в себе, як соціальну, так і політичну революцію. Соціальна революція – це зміна ставлення окремих індивідів та суспільних верств до різноманітних цінностей життя, духовних і матеріальних [3:131]. Політична революція – це захоплення влади поневоленим народом і здійснення ним соціальної програми в національних рамках [3:131]. На думку Я. Стецька соціальна програма повинна охоплювати не тільки ставлення людей до економічних цінностей, але й до духовних і, що найголовніше, співучасть у користуванні ними всіма об’єднаними творчими українськими національними елементами.

Я. Стецько справедливо стверджував, що революційними соціальні змінами є тільки тоді, коли їх здійснює поневолена нація. Соціальні зміни, які проводить

панівна нація є лише реформами, і поступки які вона робить поневоленій нації, є часто репресивним, тобто контрреволюційними. Тому зрозуміло, що без політичної революції, немає соціальної.

Політик розмірковував над питанням співвідношення політичної і соціальної революції. Політичний момент, як він вважав є синтезом усіх життєвих процесів, їх відправною точкою і передумовою здійснення всіх суспільних змін. Важливою складовою політичних змін є влада, перш за все духовна, яка тісно пов'язана з фізичною. Влада, для Я. Стецька не є самоціллю, а засобом досягнення вищих національно-етичних цінностей життя українців, [3:132], втілення яких в життя уможливорює розв'язання й соціальних проблем.

Соціальна програма нації полягає у наступних принципах: творча праця, соціальна справедливість, ліквідування руйнівної класової боротьби, об'єднання українців навколо однієї ідеї – патріотизму в ім'я нації. Бо хто сумнівається у своєму українському патріотизмі, той сумнівається й у своєму людському призначенні, стверджував Я. Стецько [3:132].

Роздуми Я. Стецька про націоналізм, як основу революційних змін, і одночасно базу для збереження консервативних традиційних цінностей українського суспільства, є важливими для розробки національної ідеології післяпомаранчевою владною верхівкою. Націоналізм, як твердив політик, є революційним, адже формує нові етичні демофільські цінності життя, і консервативним зберігаючи всі славні сторінки нашого історичного минулого, сучасного, продовжуючи їх у майбутньому. Національна ідея є основою для побудови нового “національно-справедливого, ново-солідаристичного” соціального ладу [3:133].

Новий “солідаристський” лад, на думку вченого, повинен сформувати нові підходи у ставленні всіх верств українського суспільства до національного багатства. Суть їх полягає у наданні рівних прав у користуванні матеріальними і духовними цінностями нації і їх справедливий розподіл. Остання теза особливо актуальна для аналізу сьогоденної економічної ситуації в Україні. Виразним свідченням цього є реалізований в 90-х роках механізм приватизації. За

приватизаційні сертифікати було продано 47% великих і малих підприємств, власниками яких на папері стали 18 млн. громадян. Проте, реальними їх власниками є невеличка купка олігархів, яка скупила сертифікати за безцінь (2-10 дол. за 1 шт.) Отже, майже половина промислового потенціалу держави, створеного протягом життя поколінь була продана за 180 млн. дол., рівносильне вартості одного великого літака.

З огляду на конкретні факти, можна погодитись з вченим, який вважав, що у державі повинна бути визначена як мінімальна, так і максимальна межа індивідуальних матеріальних потреб. Але він доводив, що тільки здібності кожного індивідуума можуть визначати межу його здобутків. Рівень досягнень людини, та їх кількість, вважав Стецько, залежні від її творчості, але ця творчість ґрунтується на національній ідеї і стисло визначена національними рамками [3:133].

Як передбачливий політик, Я. Стецько зазначив, що результатом соціальної революції повинна стати соціальна справедливість, яка полягає не у “задоволенні всіх егоїстичних забаганок одиниці”, а забезпеченні життєвих потреб “найширших мас українського населення” [3:133]. Особливо гостро звучить заклик нашого мислителя про необхідність досягнення високого рівня життя, “а не животіння” [3:133]. Адже ті соціальні подачки, які робить українська влада для незахищених верств населення, (а ними є більше 90% громадян України) з року в рік, і так звані, бюджети проїдання, не підвищують життєвий рівень, а лише поглиблюють прірву між найбагатшими і найбільш біднішими верствами суспільства.

Важливими постулатами у побудові соціальної держави, мислитель бачив функції національної еліти, яка повинна формуватися відкрито за рахунок працюючих і “героїчних” представників усіх верств суспільства. Еліта, або за Я. Стецьком “аристократія духу і творчості”, має завдання побудувати соціальний лад на етичних засадах. В цьому сенсі, стверджував політик, мірило оцінки людей полягає не у вигляді праці, а у моральному ставленні до неї, і не в тому, що “хтось продукує”, а в тому, для чого він це створює і чому, тобто у

ідейно-етичному ставленні до життя [3:134]. Тому, будь який українець, який має національно-героїчне чи ідейно-етичне ставлення до праці і необхідні здібності, може увійти у лави провідної верстви, і стати, врешті-решт, провідником нації [3:134]. Власне, соціальність нового ладу, вважав Стецько, полягає в цій етичній рівності усіх працюючих, які за результатами праці отримують своє соціальне призначення.

Соціальна держава – це безкласова держава, держава працюючих, але працедавцем у ній є не капіталіст (олігарх), а нація, був переконаний Стецько. У цьому розумінні, і фізична, і розумова праця здійснюється в ім'я процвітання нації, а не лише для власного зиску. Нація, може передавати частину своїх повноважень здібним лідерам, для яких вона є найвищою моральною цінністю. Таке ідейно-етичне відношення до праці, зазначав мислитель, є гарантією морального росту людини [3:134]. Потрібно із жалем зазначити, що ці принципи політичної діяльності не властиві сучасній українській еліті, яка ставить на перший план не “ідею чину”, а власного паразитування на результатах праці нації. Ця ситуація буде зберігатись до тих пір, поки народ обиратиме своїми представниками у владі кращих із гірших, а не найдостойніших українців.

У своїй статті, Я. Стецько розглядає й економічну сторону “новосолідаристського ладу”. Основним елементом національної економіки, на думку вченого, повинна бути солідарна співпраця, яка означає, перш за все, поділ праці між основними ланками господарства: промисловістю, сільським господарством і торгівлею, і, по-друге, взаємовигідний обмін продукцією між ними. Зародки такого укладу економіки, як вважав мислитель, відносяться ще до часів Київської Русі і Хмельниччини. З огляду на це українці не повинні наслідувати чужі приклади, а розвивати власний “соціальний лад” [3:135].

Новий устрій, за Я. Стецьком, базується на нових формах власності: індивідуальній, індивідуально-родинній і загальній. Пропонуються й конкретні шляхи формування цих видів власності. По-перше, радянські типи господарств: колгоспи і радгоспи, повинні бути поділені за індивідуально-родовим принципом, причому, може бути збережене спільне користування технікою.

Індивідуально-родова власність, зазначав Стецько, є суспільною власністю, з огляду на те, що сім'я є складовою частиною суспільного організму і, в кінцевому рахунку, вся власність у державі є національною. Нація, вважає політик, уповноважує суспільні інститути і окремих індивідуумів розпоряджатись спільними народними цінностями на благо всієї нації [3:135]. Дані твердження є особливо актуальними сьогодні в умовах важкої трансформації нашого сільського господарства на ринкових умовах. Аналізуючи твердження Я. Стецька стає зрозуміло, що допоки в Україні не буде створено ринку землі, і приватна власність на землю не стане реальністю для кожної бажаної української родини, до тих пір наше найбільше національне багатство буде нести невідворотні втрати. Вже зараз відомо, згідно оцінок фахівців, що орна земля України скоротилась на 10 млн. га.

У підсумку своєї теорії нового ладу, Я. Стецько вводить новий термін – націоналістична революція. На перший погляд, під цим поняттям розуміється – патріотична революція, метою якої є утвердження національних ідеалів у всі сфери суспільства. Але, політик наголошував на тому, що тільки поєднання національної революції із соціальною творить націоналістичну революцію. А її творцем повинен бути “український націоналіст – національний суспільник-революціонер” [3:137].

Праці Я. Стецька, що стали основою нашого дослідження є лише незначною частиною його “Української визвольної концепції”, яка потребує глибокого вивчення й аналізу науковцями. Адже тільки такий передбачливий політик, як Я. Стецько міг стверджувати: “Грядучий час – це вже не час боротьби самих армій, а цілих народів. Щоб вдержатись в цій борні й її виграти, - необхідна єдність, витривалість, працездатність і активність цілої нації”.

Список літератури:

1. Я. Стецько. В чому наша сила?// Визвольний шлях. – Лондон, 1952. – кн. 9. – с. 7-10.
2. Я. Стецько. Націоналізм і демократія // Визвольний шлях. – Лондон, 1982. – ч. 4. – с. 402-403.
3. Я. Стецько. Без національної революції немає соціальної. // Визвольний шлях. – Лондон, 1980. – кн. 3. – с. 131-137.
4. М. Мельник. Українські проблеми. Збірник статей і коментарів. – Київ, 1999.

Annotation

In the article it's the attempt of analysis of theoretical principle of "demofill" nationalistic world outlook of Joroslav Stetsko. The main principle of his conception of the nationally-social revolution, the contents and the essence, of "novo-solidaristskyi lad" as a result of the finished nationalistic revolution are discovered.